

A nyílt hozzáférésű folyóiratok kiadásának üzleti modelljei

A tudományos publikációkat megjelentető kiadók hagyományos üzleti modellje arra épül, hogy korlátozzák a megjelentetett anyagokhoz való hozzáférést annak érdekében, hogy visszanyerjék a publikálás költségeit.

Több esettanulmányt alapul vevő kvalitatív vizsgálatot végeztek, amelynek keretében három intézmény üzleti modelljét vizsgálták:

- *BioMed Central (BMC)*,
- *Public Library of Science (PLoS)*,
- *Medknow Publications (Medknow)*.

Ezek az intézmények sikeresek a tudományos folyóirat-kiadás területén, és folyóirataik idézettsége nyomon követhető a *Science Citation Index Expanded* alapján. A három, szervezetileg és a profitorientáltság szempontjából eltérő intézménynek jól kidolgozott kiadói programja van.

A BioMed Central

A BMC azonnali nyílt hozzáférést kínál 158 lektorált, általános és szűkebb szakmai biomedicinális folyóirat kiadásával. Havi 2-2,5 ezer cikket kell megjelentetnie ahhoz, hogy fedezze költségeit. Több címének van jelentős impaktfaktora. Cikkei kereshetők a *Scirus* és a *Google Scholar* segítségével, és elérhetők a PubMed Central ingyenes archívumban, valamint a *CrossRef* útján is.

A cikkek kezelése és a lektorálás elektronikus rendszerrel történik, ami rövidebb átfutási időket tesz lehetővé. A BMC-nek több szponzora van. A cikkek közzétételéért a szerzőktől változó összegű, 605-1750 USD közötti díjat kér. A költségeket a minimumon tartják.

A PLoS kutatók és orvosok non-profit szervezete, amelynek célkitűzése, hogy a tudományos és orvosi szakirodalmat ingyenesen és korlátozás nélkül tegye hozzáférhetővé. A PLoS lektorált folyóiratai azonnal, és a későbbi felhasználásra vonatkozó bármilyen korlátozás nélkül ingyenesen, on-

line, egy Creative Commons licenc előírásainak megfelelően elérhetők, amennyiben a felhasználók a cikkekre hivatkoznak. A cikkeket a PubMed Central archívumban helyezik el. A PLoS folyóiratai kiemelkedő jelentőségűek az élettudományok és határterületei irodalmában. A *PLoS Biology* folyóirat 2005-ös impaktfaktora 14,67 volt.

A Public Library of Science

A PLoS nemrégiben megkezdte a nyílt hozzáférés új modelljének megvalósítását *PLoS ONE* néven. Ennek keretében a kiadók méltányos térítést kapnak a kiadással kapcsolatos költségeik fedezésére. A PLoS számos alapítványi és szponzori támogatást kap, így kilenc millió USD-t a *Gordon* és *Betty Moore* alapítványtól. A szerzőktől kért közlési díjakat igyekeznek a megjelentetés költségeihez igazítani, így ezek mértéke változó: 200-tól 2500 USD-ig terjed. A PLoS arra törekszik, hogy a kéziratok a benyújtást követően heteken belül megjelenjenek.

A Medknow Publications

A Medknow a legnagyobb természettudományos és biomedicinális kiadó Indiában. Azonnali nyílt hozzáférést nyújt, és nem kér díjat sem a szerzőktől, sem anyaintézményüktől. A kiadónál megjelenő folyóiratok különböző tudományos társaságok lapjai, amelyeket egy-egy társaság tagjai kapnak meg. A Medknow kiadványait több bibliográfiai adatbázis indexeli. A kiadó megengedi, hogy a szerzők maguk archiválják megjelent írásaik elektronikus példányait.

Minden, a kiadónál megjelenő folyóiratnak külön weblapja van. Az OpenURL szabványával a felhasználók könnyen eljutnak a cikkek teljes szövegéhez. A folyóiratokat több helyen archiválják, többek között az OAI szabványt használó archívumokban. A cikkek kezelésére és a lektorálásra saját elektronikus rendszert használnak, ami jelentősen csökkentette a kéziratok átfutási idejét. 2001

óta 10 ezer kéziratot kezeltek a rendszer segítségével.

A kiadónak indiai szponzorai vannak. A kiadás költségeit a nyomtatott folyóiratok előfizetési díjai, hirdetések és a társasági tagdíjak fedezik.

/Chang, Chen Chi: Business models for open access journals publishing. = Online Information Review, 30. köt. 6. sz. 2006. p. 699-713./

Koltay Tibor